

Het bindend studieadvies in het wetenschappelijk onderwijs: worden de juiste studenten geselecteerd?

Lic. David Gijbels (david.gijbels@edit.unimaas.nl), drs. Janine van der Rijt en drs. Gerard van de Watering zijn verbonden aan de afdeling onderwijsinnovatie en informatietechnologie van de Universiteit Maastricht.

In toenemende mate maken opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs gebruik van een bindend studieadvies (BSA) voor de selectie van studenten na het eerste jaar van een opleiding. Studenten die na één jaar studie niet aan de norm voldoen, mogen de studie niet voortzetten en kunnen zich voor een bepaalde periode niet meer voor dezelfde opleiding inschrijven. In deze bijdrage wordt onderzocht of het bindend studieadvies wel 'de juiste' studenten selecteert. Als norm voor het halen van een positief bindend studieadvies wordt de helft van de te behalen studiepunten gehanteerd. De resultaten van het (effectief en fictief) toepassen van deze norm in drie opleidingen tonen aan dat op basis van de resultaten in het tweede jaar van de studie en het al dan niet halen van de propedeuse na twee jaar, een groep goed presterende studenten wordt geselecteerd.

INLEIDING

De effectiviteit van het onderwijs is een belangrijk aandachtspunt in het hoger onderwijs. Belangrijke knelpunten daarbinnen zijn uitval van studenten en een trage (of geen) doorstroom van studenten door het studieprogramma (Moerkerke, 1996). Toch is een snelle doorstroom van studenten en een hoog numeriek rendement zowel voor de student (studiefinanciering), als voor de onderwijsinstelling (kostenbesparing) en de maatschappij (vraag naar hoger opgeleiden) van belang. Door het bestaande systeem van outputfinanciering zijn instellingen voor wetenschappelijk onderwijs uitermate gebaat bij een snelle doorstroom van de studenten. Daarnaast is het voor een opleiding uiteraard ook van belang om kwalitatief goede programma's aan te bieden, zeker in het licht van de accreditatie, de internationalisering en harmonisering van het hoger onderwijs bij de invoering van de bachelor-masterstructuur. De combinatie van deze twee belangen zorgt ervoor dat in het eerste jaar van de studie de nadruk wordt gelegd op selectie (Van den Berg, 2002).

Instellingen in het hoger beroepsonderwijs maken al geruime tijd, en in toenemende mate, gebruik van bindende studieadviezen voor de selectie van studenten na het eerste jaar van een opleiding. Het gebruik van een bindend studieadvies (BSA) betekent dat studenten het eerste jaar met voldoende resultaten moeten hebben afgerond om verder te kunnen gaan met het vervolg van de studie. Het verstrekken van een negatief bindend studieadvies betekent, dat de afgewezen student voor een bepaalde periode niet meer door dezelfde opleiding kan worden ingeschreven. De inspectie voor het onderwijs heeft in 1997 een evaluatie uitgevoerd van het (bindend) studieadvies in het hoger beroepsonderwijs in Nederland. Daaruit blijkt dat in 1997 bij 93% van de 677 bij het onderzoek betrokken opleidingen het bindend studieadvies werd toegepast. De meeste opleidingen (55%) eisten in 1997 minimaal de helft van de te behalen studiepunten. Door 20% van de opleidingen wordt de lat hoger gelegd door meer dan de helft van de te behalen studiepunten te vragen van de studenten voor de toekenning van een positief bindend studieadvies, 3% (de kunstopleidingen) eist zelfs alle te behalen studiepunten voor de propedeutische fase in het eerste jaar van inschrijving. Tot slot zijn er ook opleidingen (18%) die genoegen nemen met minder dan de helft van de te behalen studiepunten (Inspectie van het onderwijs, 1997).

Tot 1997 kende het wetenschappelijk onderwijs wel studieadviezen, maar deze hadden geen bindend karakter. Pas sinds Universiteit Leiden er in september 1997 mee aan de slag ging, is er ook in het wetenschappelijk onderwijs sprake van een bindend studieadvies. Hiervan maken nu steeds meer opleidingen gebruik. Universiteit Leiden heeft de maatregel ingevoerd bij alle opleidingen. Bij vijf universiteiten, te weten Erasmus Universiteit Rotterdam, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht, Universiteit van Tilburg en Universiteit Maastricht, wordt het bindend studieadvies toegepast bij één of meerdere opleidingen. De overige universiteiten, Technische Universiteit Delft, Rijksuniversiteit Groningen, Katholieke Universiteit Nijmegen, Vrije Universiteit Amsterdam, Technische Universiteit Eindhoven, Universiteit Twente, Open Universiteit Nederland en Wageningen Universiteit geven wel studieadviezen, maar deze hebben geen bindend karakter.

De opleidingen die gebruikmaken van het bindend studieadvies moeten voldoen aan een aantal eisen die zijn vastgesteld in de Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW, 1998). Zo moet de opleiding toestemming hebben van het bestuur van de instelling waar de opleiding onder valt. De opleiding moet bovendien, nog voor aankomende studenten een studiekeuze hebben gemaakt, duidelijk aangeven dat gewerkt zal worden met een bindend studieadvies. Ze moet ook zorgen voor een goede studiebegeleiding en tijdig een waarschuwingsadvies geven aan de student. Als de opleiding van plan is een student een negatief bindend studieadvies te geven, moet de student de gelegenheid krijgen om gehoord te worden. Daarbij moet het bestuur van de instelling in zijn afweging rekening houden met de (tijdig bij de studieadviseur gemelde) persoonlijke omstandigheden van de student, zoals ziekte, zwangerschap, familieomstandigheden, en dergelijke die een rol hebben gespeeld bij de studievertraging (WHW art. 7.8b).

STUDIEVOORTGANG

De studievoortgang van studenten wordt door verschillende factoren beïnvloed. Vooral in de Verenigde Staten is de afgelopen jaren onderzoek verricht naar factoren die van invloed zijn op de studievoortgang van studenten (Admiraal, Van den Heuvel & Gritter, 1998). Naast factoren die samenhangen met de organisatie van het curriculum en examenregelingen zijn dit een aantal studentfactoren zoals vooropleiding, inzet, studiemotivatie en regulatie van het leerproces die de student voor een deel zelf in de hand heeft. Daarnaast laten verschillende studies zien dat de resultaten van studenten tijdens het eerste jaar van hun studie de meest krachtige voorspeller zijn voor de toekomstige prestaties van studenten op de universiteit (Astin, 1984; Murray-Harvey & Keeves, 1994; Pascarella, 1985; Tinto, 1975).

De resultaten van onderzoek uit de Verenigde Staten zijn echter niet altijd even gemakkelijk te vertalen naar de Nederlandse of Vlaamse situatie. De verschillen in het onderwijssysteem, de financiering van instellingen en studenten bemoeilijken dat (Jansen, 1996). Maar ook in Nederland is in de voorbije jaren veel onderzoek verricht naar factoren die de studievoortgang en studiestaking van studenten beïnvloeden. Uit onderzoek van Vorst en Van der Vossen (2000) naar de eigenschappen van studenten die te maken hebben met succes in de studie Rechten blijkt bijvoorbeeld dat de prestatie op het eerste tentamen van groot belang is voor verder studiesucces. De afgelopen tien jaar zijn aan dit thema ten minste vijf dissertaties gewijd: Bijleveld (1993) besteedde vooral aandacht aan opleidingsfactoren, die via de studentkenmerken 'minimum intellectuele capaciteit' en 'minimum inspanning' de studievoortgang beïnvloeden. Het model van Bijleveld wordt echter niet empirisch gevalideerd en blijft theoretisch. Jansen (1996) probeerde verschillen in studievoortgang van eerstejaarsstudenten ook empirisch te verklaren vanuit de organisatorische aspecten van het curriculum. Volgens haar komen onder meer spreiding van toetsen en curricula met weinig parallelle vakken de studievoortgang ten goede. Prins (1997) onderzocht zowel opleidingsfactoren als studentfactoren als de interactie tussen beide. Prins concludeert onder meer dat studenten die meer ondersteuning ondervinden bij de studiekeuze en bij studievoortgangproblemen sterker intrinsiek gemotiveerd zijn en hogere aspiraties hebben, daardoor minder uitvallen. Recent probeerde Van den Berg (2002) het bestaande onderzoek te integreren in een nieuw model ter verklaring van studiesucces in het Nederlands wetenschappelijk onderwijs. Ze onderscheidt instroomfactoren, economische factoren (bijbaantjes), sociale en psychosociale factoren, opleidings- en instellingsfactoren en externe factoren (beleid). Van den Berg (2002) concludeert dat de voorafgaande onderwijsloopbaan van een student van groot belang is bij het verklaren van de behaalde studievoortgang. In die zin pleit ze er dan ook voor om behaalde studieresultaten te gebruiken als selectie-instrument. Het meest recent is het onderzoek van Bruinsma (2003) waaruit blijkt dat factoren als het gemiddelde eindexamencijfer, motivatie, aantal contacturen, studielast en ervaren docentgedrag in de cursus de studievoortgang op een directe wijze beïnvloeden. Daarnaast blijkt uit haar onderzoek dat de gepercipieerde kwaliteit van instructie de studievoortgang beïnvloedt via de betrokkenheid en motivatie van de student.

Uit bovenstaande blijkt dat studiesucces door verschillende factoren wordt beïnvloed. Tentamenresultaten zijn er daar slechts één van. Het aantal behaalde studiepunten is echter de enige factor die wordt gebruikt om aan studenten een bindend studieadvies te geven.

Het ontvangen van een negatief bindend studieadvies is voor een student uiteraard een ingrijpende gebeurtenis. Ook al zou de invoering van een bindend studieadvies voor een betere doorstroom van studenten tijdens en na het eerste jaar zorgen, het gevaar bestaat dat potentieel goede academici vroegtijdig met hun studie dienen te staken, doordat ze tijdens het eerste jaar van hun studie de minimale studielast die bij het bindend studieadvies hoort, niet realiseren. De centrale vraag in deze bijdrage is of met de invoering van een bindend studieadvies een opleiding effectief die studenten selecteert die beter doorstromen in het vervolg van hun studie.

METHODE

Het bindend studieadvies maakt gebruik van de studieresultaten van studenten tijdens het eerste jaar van hun opleiding in het hoger onderwijs om een selectie te maken. Om na te kunnen gaan of via het bindend studieadvies de ‘juiste’ studenten – dat wil zeggen studenten die beter doorstromen in het tweede jaar van hun studie – geselecteerd worden, zijn twee cohorten eerstejaarsstudenten in drie verschillende opleidingen gevolgd. Enerzijds zijn de criteria die horen bij het bindend studieadvies fictief toegepast op een cohort studenten (uit 2000-2001) uit drie opleidingen van het wetenschappelijk onderwijs waarvoor het BSA nog niet van toepassing was (hierna genoemd cohort 1). Anderzijds is de doorstroom van studenten uit dezelfde drie opleidingen opgevolgd voor een cohort (uit 2001-2002) waarvoor het BSA voor het eerst wel effectief van toepassing was (hierna genoemd cohort 2). De studentaantallen die betrokken zijn in het onderzoek zijn weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1 Aantal studenten uit cohort 1 en 2 uitgesplitst naar opleiding A, B en C.

Opleiding	Cohort 1: Fictief BSA	Cohort 2: BSA
A	310	313
B	37	33
C	136	107

De norm voor het behalen van een positief advies wordt over het algemeen gesteld op de helft van het te behalen aantal studiepunten. In deze studie wordt een onderscheid gemaakt tussen

- studenten die minder dan de helft van de studiepunten behaalden (N-BSA);
- studenten die minder dan de helft van de studiepunten behaalden maar door de inbreng van persoonlijke redenen dispensatie verleend kregen (Disp);
- studenten die meer dan de helft, maar niet alle studiepunten behaalden (P-BSA);
- studenten die hun propedeuse in één jaar volledig hadden afgerond, en dus alle te verzamelen studiepunten behaalden tijdens het eerste jaar van hun studie (Prop).

Het onderwijs werd in elk van de drie opleidingen aangeboden in de vorm van blokken van acht weken die werden afgerond met een bloktoets. Elk academisch jaar bestond in iedere opleiding uit vier blokperiodes en evenveel toetsperiodes. Door het fictief toepassen van de normen behorend bij het bindend studieadvies op de eerste cohort studenten uit de drie opleidingen, is nagegaan welke de resultaten zijn in het tweede jaar van de studie, ook al behoren de studenten tot een groep die in feite een negatief BSA zou hebben gekregen. In hoeverre studenten beter doorstroomden in het tweede jaar van hun studie, werd onderzocht aan de hand van twee criteria: (1) het percentage studenten dat tijdens het tweede jaar van de studie de propedeuse afrondt, (2) het aantal studiepunten dat gemiddeld behaald wordt tijdens het tweede jaar van de studie. Hierbij is per toetsperiode een onderscheid gemaakt tussen studiepunten behaald op toetsen uit de propedeuse (Prop), en studiepunten behaald op toetsen tijdens het tweede studiejaar (jaar 2).

RESULTATEN

Hieronder worden de belangrijkste resultaten weergegeven voor elk van de twee criteria. Deze criteria werden onderzocht om een beeld te krijgen van de doorstroom van studenten tijdens het tweede jaar van hun studie in functie van de studiepunten die ze tijdens het eerste jaar van hun studie hebben verzameld.

Criteria 1: Propedeuse afgerond na 2 jaar studie

De resultaten in Tabel 2 tonen aan dat van de 137 studenten uit opleiding A in cohort 1 (waarvoor het BSA fictief werd toegepast), die tijdens het eerste jaar van hun studie minder dan de helft van de te behalen studiepunten verzameld hadden, slechts 1,5% na twee jaar studie alle studiepunten uit de propedeuse haalt. Ook in opleiding C (zie Tabel 4) is er van de 42 studenten die een negatief bindend studieadvies zouden krijgen, slechts 2,4% die wél de propedeuse zal halen tijdens het tweede jaar van de studie. Alleen in opleiding B (zie Tabel 3) lijkt het bindend studieadvies helemaal perfect te selecteren, in die zin dat geen enkele van de 19 studenten die na één jaar minder dan de helft van de studiepunten halen, er in slaagt de eisen die horen bij het propedeutisch examen te halen na twee jaar studie. Uiteraard houden deze gegevens geen rekening met het feit dat dispensatie verleend kan worden aan studenten die omwille van persoonlijke problemen moeilijkheden ondervonden in hun studie.

Van de 11 studenten uit opleiding A in cohort 2 die tijdens het eerste jaar van de studie minder dan de helft van de te behalen studiepunten hadden verzameld, maar omwille van persoonlijke redenen dispensatie verleend kregen, slaagt 36,4% er in om na twee jaar alle studiepunten uit jaar één te behalen (zie Tabel 2). Uit Tabel 3 en 4 blijkt dat in dezelfde doelgroep uit opleiding B en C geen enkele student er in slaagt om de propedeuse na twee jaar af te ronden. Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze studenten geen studiepunten uit het tweede jaar kunnen verzamelen, aangezien ze onvoldoende studiepunten in het eerste jaar verzameld hebben om mee te mogen doen aan de toetsen van jaar 2.

Uit Tabel 2 en 4 valt eveneens af te leiden dat voor wat opleiding A en C betreft, de studenten die meer dan de helft van de te behalen studiepunten behaalden na 1 jaar studie in cohort 2 er beter in slagen om hun propedeuse na twee jaar af te ronden dan de studenten in cohort 1. Dezelfde groep studenten uit opleiding B slaagt er minder goed in de propedeuse na twee jaar alsnog af te ronden (zie Tabel 3).

Tabel 2 Gemiddeld aantal studiepunten in het tweede jaar van de studie door studenten uit opleiding A.

		Cohort 1: Fictief BSA			Cohort 2: BSA		
		Prop	P-bsa	N-bsa	Prop	P-bsa	Disp
Aantal (%)		86 (28%)	87 (28%)	137 (44%)	77 (25%)	85 (27%)	11 (4%)
Toetsperiode 1	Prop	-	0.4	0.6	-	0.8	2.5
	Jaar 2	5.6	2.2	0.1	6.5	3.1	0.0
Toetsperiode 2	Prop	-	3.0	1.2	-	4.6	4.1
	Jaar 2	10.6	4.3	0.1	10.9	4.7	0.0
Toetsperiode 3	Prop	-	5.9	1.8	-	8.4	12.3
	Jaar 2	19.5	8.8	0.1	22.8	10.5	0.0
Toetsperiode 4	Prop	-	9.5	2.8	-	10.8	17.5
	Jaar 2	23.8	9.4	0.1	28.8	12.8	0.0
Totaal prop + jaar 2		23.8	18.9	2.9	28.8	23.6	17.5
% studenten dat P haalt in 2 jaar	100%	71.3%	1.5%	100%	82.4%	36.4%	

Prop: Studenten die hun propedeuse hebben afgerond tijdens het eerste jaar van de studie.

P-bsa: Studenten met een positief BSA na 1 jaar studie, maar volledige propedeuse.

N-bsa: Studenten met een negatief BSA na 1 jaar studie.

Disp.: Dispensatie.

Tabel 3 Gemiddeld aantal studiepunten in het tweede jaar van de studie door studenten uit opleiding B.

		Cohort 1: Fictief BSA			Cohort 2: BSA		
		Prop	P-bsa	N-bsa	Prop	P-bsa	Disp
Aantal (%)		7 (19%)	11 (30%)	19 (63%)	7 (21%)	8 (24%)	0 (0%)
Toetsperiode 1	Prop	-	0	1.4	-	2.2	0.0
	Jaar 2	7.6	3.2	0.5	4.0	2.6	0.0
Toetsperiode 2	Prop	-	0.8	2.2	-	5.6	0.0
	Jaar 2	15.4	7.4	0.5	11.9	7.4	0.0
Toetsperiode 3	Prop	-	2.4	4.1	-	9.0	0.0
	Jaar 2	23.3	10.6	0.5	18.3	12.4	0.0
Toetsperiode 4	Prop	-	6.8	4.4	-	10.1	0.0
	Jaar 2	27.6	15.2	0.5	24.0	13.6	0.0
Totaal prop + jaar 2		27.6	22.0	4.9	24.0	23.7	0.0
% studenten dat P haalt in 2 jaar	100%	100%	72.7%	0.0%	100%	50%	0.0%

Prop: Studenten die hun propedeuse hebben afgerond tijdens het eerste jaar van de studie.

P-bsa: Studenten met een positief BSA na 1 jaar studie, maar volledige propedeuse.

N-bsa: Studenten met een negatief BSA na 1 jaar studie.

Disp.: Dispensatie.

Tabel 4 Gemiddeld aantal studiepunten in het tweede jaar van de studie door studenten uit opleiding C.

		Cohort 1: Fictief BSA			Cohort 2: BSA		
Aantal (%)		Prop	P-bsa	N-bsa	Prop	P-bsa	Disp
		56 (41%)	38 (28%)	42 (31%)	35 (33%)	27 (25%)	2 (4%)
Toetsperiode 1	Prop	-	0.5	0.2	-	0.1	0.0
	Jaar 2	0.9	0.4	0	0.1	0.3	0.0
Toetsperiode 2	Prop	-	2.5	1.4	-	2.6	1.5
	Jaar 2	5.6	3.4	0.2	7.6	1.8	0.0
Toetsperiode 3	Prop	-	6.1	2.5	-	5.9	1.5
	Jaar 2	14.9	7.5	0.2	18.8	6.3	0.0
Toetsperiode 4	Prop	-	8.2	5.1	-	8.3	3.0
	Jaar 2	21.0	9.3	0.4	26.2	8.1	0.0
Totaal prop + jaar 2		21.0	17.5	5.5	26.2	16.4	3.0
% studenten dat P haalt in 2 jaar		100%	55.3%	2.4%	100%	59.3%	0.0%

TP: Toetsperiode.

Prop: Studenten die hun propedeuse hebben afgerond tijdens het eerste jaar van de studie.

P-bsa: Studenten met een positief BSA na 1 jaar studie, maar volledige propedeuse.

N-bsa: Studenten met een negatief BSA na 1 jaar studie.

Disp.: Dispensatie.

Criteria 2: Studiepunten in tweede jaar van de studie

Het fictief toepassen van de normen behorend bij het bindend studieadvies op de studenten uit opleiding A, toont dat de groep studenten uit cohort 1 die een negatief BSA gekregen zou hebben, in het tweede jaar van de studie opvallend minder goed doorstroomt: een kleine 3 studiepunten versus bijna 19 studiepunten voor de groep met een positief bindend studieadvies (maar geen propedeuse tijdens het eerste jaar) en bijna 24 studiepunten voor de groep studenten die de propedeuse in één jaar afrondt (zie ook Tabel 2). Hetzelfde kan worden vastgesteld voor de studenten uit opleiding B (zie Tabel 3). De groep studenten die een negatief BSA gekregen zou hebben, behaalt slechts een kleine 5 studiepunten, terwijl de groep studenten die tijdens het eerste jaar van hun studie meer dan de helft van de studiepunten had verzameld, 22 studiepunten behaalt. Ook in opleiding B behalen de studenten die hun propedeuse in één jaar afronden gemiddeld ook de meeste studiepunten tijdens het tweede jaar van hun studie. In opleiding C (zie Tabel 4) kan eveneens dezelfde vaststelling worden gedaan wat betreft het gemiddeld aantal studiepunten in het tweede jaar van de studie. De groep studenten die een negatief BSA gekregen zou hebben, behaalt gemiddeld slechts 5,5 studiepunten, terwijl de groep studenten die niet hun propedeuse in één jaar heeft afgerond maar wel de helft van het aantal te behalen studiepunten of meer behaalde tijdens het eerste jaar van hun studie, verzamelt gemiddeld 17.5 studiepunten na twee jaar studie. Ook in opleiding C doen de studenten, die al tijdens hun eerste jaar de propedeuse hebben afgerond, het nog beter: zij behalen gemiddeld 21 studiepunten in jaar 2. Voor de drie opleidingen geldt dat studenten met een negatief bindend studieadvies zowel tijdens de propedeuse als tijdens jaar 2 van de studie minder studiepunten behalen dan studenten met een positief bindend studieadvies.

Een vergelijking met het tweede cohort laat zien dat de groep studenten met een positief BSA, (inclusief de studenten die hun propedeuse in één jaar afronden) in cohort 2 kleiner is dan de groep studenten uit het eerste cohort. Alleen voor opleiding B is de groep studenten die hun propedeuse in één jaar afrondt groter in cohort 2. De groep studenten die met een volledig afgeronde propedeuse naar het tweede jaar doorstroomt, blijkt in het tweede jaar van de opleidingen A en C beter door te stromen dan de vergelijkbare groep uit cohort 1. De groep studenten in opleiding B stroomt echter minder goed door. De groep studenten met een positief BSA, maar zonder een volledige propedeuse, stroomt alleen in opleiding A beter door voor de blokken in het basisdoctoraal in vergelijking met dezelfde groep uit cohort 1. Het totale aantal studiepunten dat deze groep tijdens het tweede jaar van de studie verzamelt (in de propedeuse en jaar 2) is zowel in opleiding A als opleiding B groter dan de vergelijkbare groep in cohort 1. Voor wat betreft de blokken uit de propedeuse in het tweede jaar van de studie, stromen de studenten dan weer in alle opleidingen beter door in cohort 2. De resultaten van de drie opleidingen zijn samengevat in Tabel 5.

Tabel 5 Overzichtstabel.

	Cohort 1: fictief BSA			Cohort 2: BSA		
	Opleiding A	Opleiding B	Opleiding C	Opleiding A	Opleiding B	Opleiding C
Prop						
Stp 2 ^{de} jaar	23.8	27.6	21.0	28.8	24.0	26.2
%P	100	100	100	100	100	100
P-bsa						
Stp 2 ^{de} jaar	18.9	22.0	17.5	23.6	23.7	16.4
%P	71.3	72.7	55.3	82.4	50.0	59.3
N-bsa						
Stp 2 ^{de} jaar	2.9	4.9	5.5			
%P	1.5	0.0	2.4			
Disp.						
Stp 2 ^{de} jaar				17.5	0	3.0
%P				36.4	0	0

Prop: Studenten die hun propedeuse hebben afgerond tijdens het eerste jaar van de studie.

P-bsa: Studenten met een positief BSA na 1 jaar studie, maar volledige propedeuse.

N-bsa: Studenten met een negatief BSA na 1 jaar studie.

Disp.: Dispensatie.

Stp 2de jaar: studiepunten verzameld in het tweede jaar van de studie (prop + jaar 2).

%P: percentage studenten dat zijn propedeuse afrondt na 2 jaar studie.

CONCLUSIE

De centrale vraag in dit artikel was of met de invoering van een bindend studieadvies een opleiding effectief die studenten selecteert die beter doorstromen in het vervolg van hun studie. In twee opeenvolgende cohorten (cohort 1 waarvoor het BSA fictief werd toegepast en cohort 2 waarvoor het BSA effectief van toepassing was) werden

voor telkens drie opleidingen twee criteria onderzocht. Ten eerste werd gekeken naar het percentage studenten dat tijdens het tweede jaar van de studie de propedeuse afrondt. Het tweede criteria betrof het aantal studiepunten dat gemiddeld wordt behaald tijdens het tweede jaar van de studie.

De resultaten van deze studie geven aan dat de gebruikte normen bij het bindend studieadvies in de drie onderzochte opleidingen, op basis van de resultaten in het tweede jaar van de studie en het al dan niet halen van de propedeuse, een groep goed presterende studenten lijkt te kunnen selecteren. Toch is er een kleine groep studenten uit opleiding A en opleiding C in cohort 1 die ondanks hun fictief negatief BSA op het einde van het eerste jaar van hun studie, de propedeuse binnen twee jaar afrondt. Voor deze groep studenten geldt dat ze (zonder rekening te houden met het feit dat studenten een beroep zouden kunnen doen op persoonlijke omstandigheden), gezien hun toekomstige studievoortgang, ten onrechte hun studie zouden moeten staken. Er dient uiteraard rekening gehouden te worden met het feit dat hier uitspraken worden gedaan op basis van de studieresultaten van een groep studenten waarvoor het bindend studieadvies nog niet werkelijk van toepassing was. Het wel degelijk van kracht zijn van een bindend studieadvies, beïnvloedt het studiegedrag van studenten tijdens het eerste jaar van hun studie. Indien beoordelingen consequenties hebben voor een student, zal die student zich daarop instellen. De wijze waarop studenten beoordeeld worden is daarom een krachtig instrument om het studiegedrag van studenten te beïnvloeden (Sluijsmans & Dochy, 1998). Maar dit kan zowel een positief als een negatief effect hebben. Zo is het bekend dat studenten bijvoorbeeld meer uitstelgedrag vertonen indien er meer herkansingsmogelijkheden zijn. Dit principe van beïnvloeding, bekend onder de termen *compatibiliteit*, *feedforward* en *consequential validity* (Hofstee, 1999), blijkt in dit onderzoek uit een vergelijking met het tweede cohort, waarvoor het BSA effectief werd toegepast. Over het algemeen stroomt de groep studenten uit cohort 2 beter door dan de vergelijkbare groep uit cohort 1. Bovendien lijken de studenten uit cohort 2 in vergelijking met de studenten uit cohort 1, er beter in te slagen de propedeuse binnen twee jaar af te ronden.

De doorstroom van studenten uit cohort 2 die dispensatie kregen na het eerste jaar van hun studie, is echter gering. Slechts een minderheid van de studenten die persoonlijke redenen inriepen voor het niet voldoen aan de norm tijdens het eerste jaar van hun studie, blijkt er in te slagen de propedeuse na twee jaar alsnog af te ronden. Alleen in opleiding A behaalt een kleine groep studenten de propedeuse alsnog na twee jaar, in opleiding B en C behaalt geen enkele student alsnog de propedeuse. Van den Berg (2002) concludeerde uit haar onderzoek dat behaalde studieresultaten een belangrijke rol spelen bij het voorspellen en verklaren van de verdere studievoortgang. Onze resultaten bevestigen deze stelling. Met Murray-Harvey en Keeves (1994) en Vorst en Van der Vossen (2000) kan worden geconcludeerd dat de resultaten die studenten tijdens het eerste jaar van hun studie behalen een goede voorspeller zijn voor de verdere studievoortgang. De invoering van een bindend studieadvies kan, mits gepaard met een goede studie en studiekeuzebegeleiding, zowel de student (die niet nodeloos blijft proberen een bepaalde opleiding te doen waardoor de studiefinanciering wordt opgesoupeerd), als de onderwijsinstelling (kostenbesparing door een snellere selectie van studenten) en de maatschappij (omdat meer mensen sneller naar de voor hen geschikte opleiding worden doorverwezen) van dienst zijn.

Toch worden naast deze positieve effecten van de invoering van het BSA ook enkele nadelen genoemd. Zo wordt gesteld dat er onterechte beslissingen kunnen vallen, dat studenten te maken krijgen met een extra norm en dat het niet te verwachten is dat het onderwijs kwalitatief beter zal worden door 'slechte' studenten weg te sturen (Vrije Universiteit, 2003) Wat deze geopperde nadelen betreft, moet men het volgende overwegen: uitgaande van het feit dat studenten de helft van totaal aantal studiepunten in de propedeuse (of propedeutische fase) dienen te behalen en dat voor iedere toets een herkansingsmogelijkheid bestaat, betekent dit in concreto dat studenten ingeval van een negatief BSA in minder dan 25% van de geboden toetsgelegenheden tot een positief resultaat zijn gekomen. Bovendien leert nader onderzoek naar de groep studenten met een negatief BSA ons ook dat een groot aantal studenten zelfs geen enkel studiepunten heeft behaald (Gijbels, 2003).

Daarnaast kan de invoering van het BSA nog een ongewenst neveneffect hebben. De gemiddelde student is immers een 'economisch wezen' en daarvan valt te verwachten dat deze tijdens het eerste jaar van de studie zal 'stoppen' met studeren zodra de helft van de studiepunten behaald is. Dit zou betekenen dat de propedeuserendementen na één jaar eerder dalen dan stijgen, mits de normen voor het behalen van een toets gelijk blijven. Bijstellen van de normen om propedeuserendementen op te krikken zal dan het positieve effect van de invoering van het BSA doen elimineren.

Het optimisme over de effecten van het bindend studieadvies in de huidige studie zal verder moeten worden geëvalueerd in het licht van toekomstig onderzoek dat gebruikmaakt van studieresultaten van groepen studenten waarvoor het bindend studieadvies effectief een invloed uitoefent. Dat onderzoek zal zich zowel op de (studie)loopbaan en de studievoortgang van studenten met een positief bindend studieadvies als studenten met een negatief bindend studieadvies moeten richten.

LITERATUUR

- Admiraal, W., Heuvel, T., van den, & Gritter, M. (1998) Studieprestaties en interesse voor de studie Rechten. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 16 (2), 117-130.
- Astin A. (1984) Student involvement: a developmental theory for higher education. *Journal of College Student Personnel*, 25, 297-308.
- Bijleveld, R.J. (1993) *Numeriek rendement en studiestaking* (academisch proefschrift). Enschede: Universiteit Twente/CSHOB.
- Bruinsma, M. (2003) *Effectiveness of higher education: factors that determine outcomes of university education* (academisch proefschrift). Rijksuniversiteit Groningen.
- Gijbels, D. (2003) *Evaluatie bindend studie-advies* (intern rapport). Maastricht: EDIT.
- Hofstee, W.K.B. (1999) *Principes van beoordeling*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Inspectie van het onderwijs (1997) *Verslag van de staat van het onderwijs in Nederland over het jaar 1997*. Inspectie van onderwijs.
- Jansen, E.P.W.A. (1996) *Curriculumorganisatie en studievoortgang*. (academisch proefschrift). Groningen: GION.
- Moerkerke, G. (1996) *Assessment for flexible learning*. Utrecht: Lemma.

- Murray-Harvey, R. & Keeves, J.P. (1994) Students' learning processes and progress in higher education. *Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association*. New Orleans.
- Pascarella, E.T. (1985) College environmental influences on learning and cognitive development: a critical review and synthesis. In J.C. Smart (ed.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research* (pp.1-61). New York: Agathon Press.
- Prins, J.B.A. (1997) *Studieuitval in het wetenschappelijk onderwijs* (academisch proefschrift). Nijmegen: Instituut voor onderwijskundige dienstverlening.
- Sluijsmans, D., & Dochy, F. (1998) Alternatieve toetsmethoden in studentgericht onderwijs. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 16 (4), 298-314.
- Tinto, V. (1975) Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45, 89-125.
- Van den Berg, M. (2002) *Studeren? (G)een punt! Een kwantitatieve studie naar studievoortgang in het Nederlandse wetenschappelijk onderwijs in de periode 1996-2000* (academisch proefschrift). Thela Thesis: Amsterdam.
- Vorst, H.M.C., & Vossen, T. van der (2000) *ISA-Rechten. Ontwikkeling van predictoren voor studieprestaties in het eerste studiejaar. 1997-2000. Samenvatting*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Psychologische Methodenleer.
- Vrije Universiteit (2003). *Het bindend studieadvies*. Retrieved May 2, 2003 from <http://www.vu.nl/Medewerkers>
- Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (1998) artikel 7.8b: studieadvies propedeutische fase.